

Forfatter: Heiberg, Johan Ludvig

Titel: Udrag fra Dramatik i udvalg

Citation: Heiberg, Johan Ludvig: "Dramatik i udvalg", i Heiberg, Johan Ludvig: *Dramatik i udvalg*, udg. af Jens Kr. Andersen , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 2000, s. 586. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur:
<https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-heibergjl04val-shoot-idm140721242255088/facsimile.pdf> (tilgået 20. april 2024)

Anvendt udgave: Dramatik i udvalg

digte III, 2. udg. 1860, s. 3-5. – for *Skranken møde*: møde for skranken betyder af møde i en retssal (som advokat el. sagspart) og har således intet med ridderfærd at gøre; denne svigtende sammenhæng i formuleringen er (jf. foreg. n.) Ingemanns, ikke Heibergs – men har utvivlsomt mere denne! – *Gjennem Dale (...) glemme kan.»: citatet udgør første strofe af introduktionsdigtet (uden titel) i Ingemanns tragedie *Hynden af Tolosa* (udg. 1816, opf. 1821), optr. i *Samlede Skrifter* I,2 = *Samlede dramatiske Digte* III, 1843, s. 151f.*

- 105** »*Hist gjennem Cyprias Lund (...) elskende Digter.:* citatet er første verslinje af introduktionsdigtet (i elegisk versemål, se n.t.s. 103) i Ingemanns fortælling i breve og digte, *Varners poetiske Vandringer* (*Progne*, 1813, s. 67); *Cypria*: lat. tilnavn til kærlighedsgudinden Venus (gr.: Afrodite), som gr.-rom. mytologi lader stamme fra Cypern. – *Hver Sommer der flyver en Fugl over Øe.:* citatet udgør første verslinje af introduktionsdigtet »Prolog» i Ingemanns digtsamling *Progne* (se n.t.s. 61) (1813), s. 3-6. – »*Et et tilfældigt Spil af ydre Kræfter.:* citatet udgør første verslinje af epilogen til tragedien *Blanca* (se efterskriften s. 534f.), optr. i *Samlede Skrifter* I,2 = *Samlede dramatiske Digte* II, 1843, s. viif. – »*Det Folk (...) ærer Kongen (...):* citatet udgør (med ombytning af de to sidste ord) første verslinje af prologen til Ingemanns tragedie *Masaniello* (opf. og udg. 1815), optr. i *Samlede Skrifter* I,1 = *Samlede dramatiske Digte* I, 1843, s. 127f. – *smykke (...) laante Fjer*: fra en fabel hos Æsop (om en krage, der pryder sig med fældede påfuglefejer, men afsløres), udtryk for at tillægge sig og prale med kvaliteter, der ikke er ens egne; *Harlekins tillob til en prolog* har alle været citater af Ingemanns på komediens tid aktuelle værker (jf. de foreg. noter). – *Publikums Dømmekraft (...) egen Gang*: legen blindebuk, hvori en person, der først er blevet bundet for øjnene og gjort svimmel, skal forsøge at fange de øvrige deltagere; overført anvendes ordet »blindebuk» om et menneske, der ikke forstår at bruge sine øjne. – *føres til Bestemoders Dør*: d.s.s. at blive gjort til blindebuk (se foreg. n.). – *Plagiat*: utilbørlig efterligning; sigtende til *Harlekins foregående plyndringstogt* i Ingemanns værker (se noter t.s. 104 og 105).
- 106** *en Røst fra Aandeverdenen*: endnu en finte til Ingemann, det første led specifikt til *Røsten i Ørkenen* (se n.t.s. 99), det andet mere generelt til hans ungdomsdigtningens særpræg. – *A revoir*: (fr.) farvel.
- 107** *Fru Bagvendt og Herr Hartkorn*: i N. T. Bruuns lokaliserede da. oversættelse af R. B. Sheridans komedie *The Rivals* fra 1775 (*Medbejlerne*, 1798), der havde premiere på Det Kgl. Teater 1799. – *som og*: som

- også. – *Klart hvælver Himlen (...)* *Savn at stille*: noget præcist forlæg for disse linjer har ikke kunnet findes; stemning og følelsesudtryk forekommer dog beslægtet med titelpersonens i Ingemanns *Varners poetiske Vandringer* (sml. fx brevet fra denne til vennen Carl, *Proce*, 1813, s. 111f.). – *Herre Jemini*: J. er antagelig en forvanskning af Jesu domine (Herre Jesus), udtryk for forskrækkelse, overraskelse o.lign.
- 108 *Ei, guten Morgen*: som militærperson taler Støvlen halvt tysk, jf. n.t.s. 102. – *ich vil tjene ham*: jeg vil besvare Deres spørgsmål, »Det skal jeg sige Dem«. – *Allein, ob ich gleich sonst*: (ty.:) men skønt jeg nu ellers. – *courageux* (fr.: courageux) modig; ordet er, især som navneord (courage + sideformer), hyppigt i Holbergs komedier, hvorved forbindelsen mellem Støvlen og *Jacob von Tyboe* (se n.t.s. 102) forstærkes. – *Rensser*: røjser, langskaffet støvle. – *ergebenst*: (ty.:) ærbødigst.
- 109 *Domestiken*: tjener. – *Heida! (...)* *Burste*: (ty.:) Hallo! pengepung! støvleknægt! børste!, i Holbergs *Jacob von Tyboe* kommanderer titelpersonen sine tjenere til sig på tilsvarende måde (III,5). – *absonderlich*: (ty.:) særlig. – *düchtig*: (ty.:) tüchtig) til gavn. – *Frydendahl (...)* *tyske Major*: skuespilleren P. J. F. (1766-1836) var ikke mindst kendt for sine militærroller; Heiberg har i de senere udgaver strøget denne hentydning til lokale teaterforhold.
- 110 *verliert sich*: (ty.:) bliver svagere. – *O Himmell! (...)* *forstaaer min Længsel*: noget præcist forlæg for disse linjer har ikke kunnet findes; ordvalg og følelse ligger dog tæt på af et af titelpersonens breve til sin ven Carl i Ingemanns *Varners poetiske Vandringer* (*Proce*, 1813, s. 129). – *Told*: prop, spuns. – *Leilighed*: størrelse, plads, form. – *son Plato lærer*: hentydning til Plato(n)s (427-347 f.v.t.) *Symposion*, Aristofanes' tale, der forklarer kærlighedens væsen med en myte: Mennesket var oprindelig helt, men spaltedes på Zeus' bud i to; eros består da i længsel efter komplettering gennem forening med ens »rette« (oprindelige) halvdel. – *sympathetisk følelse*: sjæleligt samstemte, »med én tanke« (jf. den foreg. n.).
- 111 *Geldbeutel*: (ty.:) pengepung. – *Apotheket*: i det 19. årh. forhandlede apotekerne i større omfang end i dag foruden egl. lægemidler en række andre produkter fremstillet ad kemisk vej. – *i Persien*: det forekommer nærliggende (jf. flg. n.) at antage, at der sigtes til Oehlschlägers *Aladdin*, som foregår i »Isphahan«, V, scenen »Apothek« (Oehlschläger, *Poetiske Skrifter* II, udg. af H. Topsoe-Jensen, 1927, s. 284ff.); holder denne formodning stik, bidrager hentydningen til at kaste et komisk skær over den ikke ganske konsekvente orientalske kolorit i *Aladdin*. – *Artighedens (...)* *Levemaades Femis*: citat fra